

DOVIS PRIŠ DOVI

TORGOS ŽEMAITĖJUO

STEPUONAVIČĖ ALEKSOS

Dobužinskis Mstislavs. „Šaulė. Torgos“ 1934 m.

... Uona, Žuolini – ėr vėskas – vasareli prašvilpė. Dīnas strugie – nespie ėšauštė – jau ė temst. Ė unt galū gala dar priš Advėnta prasided tuoksā gonsus laiks. Vuo jau kumet užėin apīžliejė – žmuonės sied truobuo ė ūturiuo. Tum tarpu vākams vakarė tik douk pasiosťė – negaliesi parvaritė. Pamuo kū ruošėms anīms tumet nē muotās. Tisė sakau – dabā tī vākā keverzuo kāp so vėštas kuojė. Apmauds jem i tuoki rašta veizont. Vo puo tam tas vākun darbs – televizorius; vėsi ligo i anus susikėšėn būtu. Pri knīngu neprivarīsi. Tievams irgi kāp kumet praversto paskaititė; tuoks jau knīngu sudiejėms – gražė skaitā ė seili rīni.

Ale, ka tuo čiesa anīms mažā – vėsi tėi ūkė darbā unt anū galvū. Onkstėj pavasari – miešlavežis. Puo tam – siejė, šinapjūtė, rugepjūtė, linamėnis, ė unt galū gala – javun nu sena liū būtė švėnts reikals. Vuo jau kumet apsigruobs darbus – važiūsi svečius, nu i žinumās – i juomarka. Rėk šiuo tuo nusipėrkti, no ė konėčnė – pardūti. Ruošdavuos i tun keliuoni ėš onksta – tėrausės liūb sosieda:

- A i juomarka važiūts važiūsi a varins varīsi?
- Išeitom, ka varins – rėk arkli pardūti.

Tumet šnekėn kėta gaspaduorio, katros galietu ė anuo ėšdėrbėnius iš medžė nuvežtė. Geras runkas turieja – matītomi, ks par šaukštā, somtė, medpadė išdruožtė, so šėkšnuoms apkaltė.

Nu ė žėnuomās ivairiausės zabuovā vākams.

Žmuonis gaidgīstiems liūb kėlsės, ė tīsė i Lūkė trauks. Tās metās Velīku juomarks bova dėdlė tēršts. Tuoks tā grūdimoos – kāp pekluom kas par tū žmuoniū buvėms – kukulė kukulė. Suvaziūsi liūb padvadas i juomarkus su visuokiuom prekiem. Gansuorė siūluojė muolinius pūdus, bliūdus, alaus pūdikus. Vuo jau karasinū laikiti skėrtus lekus liūb atvežtė iš Kuršienu – tin laikies daug meistrū. Iš kėta vežėma klumpdirbė,

rimuorė, bliekininkā sava ėšdėrbėnės liūb targavuotė. Tum tarpu bagamazninkā liūb atvažiūs vīnkinkio vežimo – so būda. Tin visuokėi saldainė, karuolė, šokas, adatas ė kėtas smolkės prekės. Židelė iš sava vežėma liūb prekiautė dalgės.

Līgė su vėsās i torgu liūb sosirinks ė svetuoras, kišėnvagė, kručā, laternikā, čerauninkā, nu ė žėnuomās, čėguonā. Dėl tuo juomarkininkā liūb būtė dėdlė atsargė.

Už kū, už kū, ale už kročīsta žmuonis pīka. Torgus patemė īkarštie – kupčė nuor daugiau nuderietī, tum tarpu gaspaduorė ontrėp – daugiau gauti. Ėš kor tī šūksmā? Kėš tuoks ėšrokundininks čeverīkus, užsidiejis keporėki so tuokė gražė spitike, garsė šaukdams pardūd torgininkams ivairiausės naujinas. Ož tun reikalaun almūžnas. Vuo ka nateisībi pasrskaita, tumet žmuonis zlastijas:

- Ka malavā, š(...) tu gausi. Tas gīniuojės:
- Je malūju – aisu i pekla, vuo tamstuoms kāp nu žunsīs undū nuridies.
- Vis tīk pat torgininkā prikulpījė – maiša unt galvuos užmuovī – ė nažėna, kas.

Delikatnus palėka, apsičiupinieję gručolus ėisidronėnės pasakuo majedno recepta gaspadiniems:

- Ėšvirė klecka, apėpīlėi taukās, vuo rībibi rībibi – jiesk bi bagali.

Buobelkuoms dėdlė patėka – primeti bumažkiu mažne pėlna karbonka.

Vėsa šurmuli vėršėjė pruo vartus kalamaškuo atbrazdiejėn mozėkontā so aklo komelė. Trūbėj, sėgnala dūd, ka vėsi trauktomės ėš kelė. Naėlgā trokos mozėkontā jau džeržgėn tuoms sava skripkuoms, basedluoms, skombėn bliekuoms i bobnas. Jau ė dainas gėrda.

- Jūs, vaikiokā, najūkaukėt kvartūgiokā atidūkėt. Ta gaida graži – daina naujuovėška, vėsėms dėdlė patink.
- Juomarks nikāp nasibaig – pruo vartus vėini ivažiū,

Telšiū torgaus aikštė XX a. pradiuo torgaus dėina. Ontroujė atvėrėlė išleida S. I. Zagelbauma kniņgu krautovė. Iliustracijės iš RKIC archiva

vuo kėti jau sok unt numū. Dėdoms tun vartu – pati kelma gali ivežti.

Natuolėj tun vartu patuorie dvejums eiloms sosiedė tī obagā. Vėsun ronkas sodietas almužnā.

Tėp tuoliaus nu anun sied do žemaitelė. Juons ė Leonuons – vėins tuoksā argla, vuo jau kėts – taradėika. Tuoks anun apsikailiniavėms – puo žīmuos vartās nesošalto. Pri anun unt žemis miečiuojės kuokėi ta babakelė. Ale kupčīsta anīms – nē galvuo, nē ūdeguo. Tik joukun krėtėms i gavendu variniejęms. Tum tarpu žiuoplė aplinkū susirinkėn ė jūkas, ė kvak – a rėk, a narėk. Nu ė žėnuom līgė so visās sostuojėn smorgli varvėni ė vākā.

Ka tau kumet tievā ėšdrežietu kuoki lita vākams – nikumet. Atidīži anī i torgo piesti. Tėi krupė ėš kaima i apšūdinie vėsa torgo. A ja jai, a ja jai – kas ė būs iš tun vākun. Dabarčiūs tėi saldainė anīms aki trauk; ī anī unt skanumīnu pasikuorėn. Vuo kor dā zabuovas so degtokās – tī degiuojėmā gerūjo nasibaigs – baugščiuojės žmuonis.

Tum tarpo Juons ė Leuons, pasistatėn poslėtroka, ė skropčiou. Ale tor nusipėrkėn i tuokiuos šnabis – ka srūpt ė pūpt; kor anūn pruots. Vuo jau kumet vīrā sušėlst, isidronsėn – kuokės gražībės. Kuokėi tijatrā – baimė ėr apsakītė.

Kor bovusi, kor nabovusi pri anun prisistati tuoki stuurblauzdė ėr klėša so didiliuom cickuom Ameliki. Apsikvarkliuojusi so tuokės kvalbuonās – ka baimės. Guobši buoba – kāp žmuonis saka – ėš š(...) vaška spaud. Ale līžovelis – kāp pončeka. Vėsi vėskon sužīnuos – je tik nabūs praejusi nemačiusi. Pri tuo ė dėdėlė kročā – kas puo taka, tas puo naga.

Tum tarpo torgininkā visetelė pradiėjė korkti:

– Sprudenk, ėš kor atsėvėlkusi. Malagi ė girmakšlie ė nieka negal padarīti.

Vis tīk Ameliki sokeniejės aplei obagelius. Gudri kāp lapī, milžti ėšmelž ėš vīru vėskun. Dabarčiūs nuorietom ė čėrkeli ėšmesti.

– Ėšdūskėna ratūs pakuol Lūki pasīkiem – nuoru jiesti kāp šū – isidroncsna buobelka. Už tuo balta stalėlė sosiesma ė ton žoveli sojiesma, – joukus kret muotriškeli. Pati prisipīli šnabės ė būs jau bagerunti, ale stėklini takšt i žemi – ė pabūčiūk i s(...).

– Vīrams tum tarpu gunkla kakli atsėstuojė, sojiemė zlastės: naduovanuosma tau juokė mada. Aik iš čė.

– Ale ėšeisio, tik nakelk ablavas.

– Kāp saka – tu moni ne kuši ruši. Aš tavi ne kibi ribi. Pabučiūkės vuožkā i lepė.

– Vīrā pasiota:

– Spīrė i s(...) ė lauk mestė, puo kelmum.

– Vīna gaišėna ta buoba, – pabėngi ruoda Juons so Leono ė vielek jiemies joukun. Kāp jau tī jeibininkā pradiėjė baraktīniouti, aplinkou stuojies dėdžiausė tīla – ni krost. Torgininkā akės pajiedėn ė ausės išpūtėn unt tū žemaitėliu – džiaugas kumet anī vara vėins unt kėta.

– Gėrdiejau, kāp tu gražė keikīs: žaltė, rūpužės nekremt ėš bornuos, – pradiėjė ruoda Juons. Levuons atgaliou:

– Uot sapalius – papliorpti; nē klausītėis nē kėtam. Pasakīk: mon ramībės nedūd Ameliki. Sragės dabā buobas. Vīrā tuo naištaisa, kū anuos. Mergiu suknikes tuokės – ka sterblės matuos, vuo kāp atsisied – ė vėsa amunicėjė. Ėš pruota tuos cėplas gal išvarītė.

Dabarčiūs Juons stuojė gintė muotrėška: puo pėrmo pamėslīk aple savi. Eso sens – so velnio vīnmetis, barzda – agūnina; jau būsi agūnas ėš čėrpis kabėnis, ė, teisībi pasakios, tu pats asi lerva – kāp čė valkiuojīs atsekto klīno. Barškuolā greit ėšlīns – mergės nu tavis skundės lek.

(Nukelta i 40 p.)

(Atkelta iš 39 p.)

Pakėla Leuons:

– Kuo ėe svaitiji, prieš kū tu ėe tēp lakstuoji? Tuokiun tava pasmėrdėmu nu šnabis – ratavuok puoni. Mas liūbam jūktėis ėš tuokiun. Ėš kuorielė tuokem ėr i stalda mesti, – zlastijās Levuons. – Kuo tu, neprieteliau, kruvinaki, nuori nu monis?

– A tau galvuo negerā trauk?

– Dabarċiūs kuoks tēn žiuoplīs ėš tuo būrė isaka:

– Juonieli, ėškabėnā ton šaša, dabar kriuksma, natsėklausīsi. Juons, naiškuodams kišenie žuodžiu, riež:

– Kuo, kuo ale tuo kruoksiejėma tā nabijau.

Tum tarpo Levuons tiktā dvilkt i ton žiuopli:

– Kuo kišīs?

Ėš skersuos tēp ka dūs. Tas šlapnuosis vaikis traukas šalėn. Tum tarpo Levuons meti anam:

– Kuo tuoks baimings, a tonkė mušams asi?

Kāp jau Levuons atsėkvėtavuojė so tou vaikio, prikebā pri kėtum vākum:

– Kuo ėe tēp, krupmausė, šuokiniejat?

Tī atsaka:

– Ėš linksmoma.

– Vo kor tas linksmoms?

– Ka muokam tēp gražė šuokinieti.

Dėdlė patėka Levuonū tuoks vākun šmaikštoms, tā ė saka:

– Šekėt, diedi tamstā dā ė saldaini dūd.

Juonis morm:

– Lepini, gīniuoji, užstuoji vākus, vuo a būs gerė?

Kuoks tēn gaspaduorius ė jiesti vākams pasiūluojė.

Po do krūpīnės bliūdokus išdīži.

Tum tarpu korpalius vākams pasiūluojė apava – kāp ė duovėnuoms tī kamašokā anīms ėškrėta. Džiaugās vākā ė dā gražiaus šuokinie – anīms tik šuokinieti – vėsi jūkas ėš anun, torgos ligo kėlnuojės.

Par ton armideri so vākās Juonis išplimpėna i kruoma ė naparsivelk. Levuons ė saka:

– Kol nušlitinies, tīk ė terasės. Sakiau anam – išėsi ė nužiuoplinsi kāp aklos gaidīs – akurat. Puo kīk laika Juons parein – matuomās ožmetis ož lūpas, ka tēp krivu krivās ė buobuoms apsistātis ain. Mėsliju: „kuilniek kuilniek – prisikabins kuokė, primes vāka – neat-sėkabinsi.“ Pasiruoda Juonis, karċemnikė bovis, buobā ož kolšis greibis – ta par snuki anam – kūlvirste ėšmuovis atgaliaus, žėnumās kartu so butelka. Levuons džiaugas kāp dongaus karalīsta radis.

Dabarċiūs Juons so Levuono sosikotnuojė obagus ė pakieli baliu – ė viš vėsi. Līgė so obagās – ė Ameliki. Kad ana ėe laksta, vo ka meilėnas.

Vielėk vėskas prasided nu pradžiuos. Jagot Juonis

tīl, Levuons pupnuo kāp obags krūpūs ėšbieris – vepezuo ė vėskas.

Juonis ė saka:

– Už tuoki skalumpijima – i dontis tiktā. Užsisiūk gamarėni ė nekėškis, kor ėš korieliaus nepavaišėnau.

– Levuons riež atgal:

– Kuoks tin kukurbezdis mon kamandavuos. Už kū, už kū ale už tus žuodžius naduovėnuosu. Ka kumet monėi gera žuodi tas balamūts pasakītom, gink Dievi.

Dabā jau torgininkā nabišlaiki:

– Pekla ciela tas anū jiedėmuos. Sosėejė tuokėi valacūgā – vėins vepeza, kėts – apīvepezis. Žmuonis līp anudum pasibuċiūti, sostiasti kopetuo ė pagidūti.

Kāp jau torgus aje i pabaiga, Levuons visīms padari akibrūkšmi.

– Tēp garsiau, ka vėsi aplinkou girdietom, Levuons klaus Juonė: kon to lesi, ka tēp gražė ėrškauji?

Tum tarpu Juonis anam dā macniau pamuovi:

– Vo kon to jiedi, ka tēp skanė bezdi?

Nabibova kon anam atsakīti. Pablink baltuoms – tatā pīkst. Balts kāp jauċė akės palėka.

– Ak to, bumbraki, partrėnks so akmino. Greitā tau ėšporties vėsė nikė. Dovis prieš Dovi. Ė nosėtvieri lazda – gelžinė lazda. Ne kuokėi jūkā: gal užmoštė „prietelius“. Jau džiūpt iš akmina – gerā, ka neklidė.

– Par ton alasa gėrdas:

– Neik. Kas ronkuo – tas katuo. Būtom nutvieris, būtom prikuldašėjės.

– Vis tīk aržė pouli vėins pri kėta žemaitelė, sosėkebā, draska, portėn vīns kėta:

– Gavā rėbsa ė dā gausi, je naliausīs. Ė būk to mėnėi tuoks kaškis – atsivuožik priešās kėbti, – zlastijas Levuons.

– Jetau gvoltas kuoks tin erzelis stuojė. Pri vartun ėšgėrdėn triukšma, arklė strapt – ka to bepavarītomī. Tikrenībie tin arklė – ligo žaibā, lakūnā.

Kāp tēn bova, kāp nabova, unt galū gala Levuons so gromontās ėšlaidi ėš torgaus ton sava prietelio. Nieks anun daugiau nabmatī. Tik Ameliki vesus gondėna. Būk ta par pakauši dontis anā išėja so klīksmās ė cīpėmo.

– Nosėgondau – kū nepabiegau. Kāp saka, gieda biegtė, ale ėšbiegos sveikiau. Geriau gals išsėgondos, nėgo išsėgoustė ba gala, – kvaknuo Ameliki. Kvaknuo ta kvakna ė kvaknuo.

Kāp kas iš juomarkininku, ka torgos pasibėng, mati, kāp Juons so Levuono, sosėkėbėn šnėbždiejuos. Tēp ė lėka žmuonės apmulkintė.

– A tas vėskas bova tėkrā? A tas tik akiū dėmėms?

Užtat i nomus juomarkininkā parkušieje vėsi pavarės linksmė, patraukėn ė krizėdamė..